

חגיגה ו

משה שווערד

1. רש"י מסכת חגיגה דף ו עמוד א

מחייבא בשמחה - לעלות לרגל ולשמוח בחג עם בעלה, דעל השמחה נצטוו נשים, דכתיב ושמחת אתה וביתך (דברים יד).

2. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף לד עמוד ב

ומהדרינן אשה בעלה משמחה. פירש רש"י ז"ל אין אשה חייבת בשמחה אלא שחייב בעלה לשמחה, ולא נהירא דהא מנינן לה לעיל בהדי מצוות דנשים חייבות, ותו דאביי גופיה אמר במסכת חגיגה (ו' א') דאשה חייבת בשמחה דאמרינן גבי קטן ועד האידנא מן אייתתיה אמר אביי עד האידנא דאימיה מחייבא בשמחה אייתתיה אימיה, ונראה לפרש דהכי קאמרינן דמשמחה ליכא למגמר דשאני שמחה שלא חייבה תורה בה הנשים אלא על ידי בעלה מה שאין כן באידך דלא תלו בבעל כלל, כן נראה לי.

3. תוספות מסכת חגיגה דף ו עמוד א

דמחייבא אימיה בשמחה - פירש רש"י בפרק קמא דקדושין (דף לד: ושם) גבי אשה בעלה משמחה בבבל בבגדי צבעונין בא"י בבגדי פשתן והכא משמע דבשלמי שמחה מיירי והתם (כד"ה אשה) פי' וכן בפ"ק דר"ה (דף ו: ושם).

4. תוספות מסכת קידושין דף לד עמוד ב

אשה בעלה משמחה - פי' בקונטרס אין חובת השמחה בה אלא על בעלה שישמחנה אלמנה מאי איכא למימר פירוש דכתיב בה שמחה דכתיב (דברים טז) והלוי והגר והיתום והאלמנה ומשני בשרויה אצלו כלומר לא נצטויה היא אלא בעניה הכתוב מדבר שנתחייב מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו במאכל ובמשתה וכלי פשתן עד כאן לשונו וקשה לר"ת [1] דהיינו בזמן שאין בהמ"ק קיים כדמוכח בערבי פסחים (פסחים דף קט.). דקאמר אנשים בראוי להם ביין ונשים בראוי להם בבגדי צבעונים והוא מילתא לא מיתוקמא אלא בזמן שאין בהמ"ק קיים כדאמר התם דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין אבל בזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת [2] ועוד דמשמע מתוך לשון הקונטרס שאינו חייב להעלות לירושלים ולהאכילה שלמי שמחה מיהו במס' חגיגה (דף ו.) לא משמע הכי דקאמר התם בן שאינו צריך לאמו חייב להעלות עולת ראייה להר הבית ואם הוא צריך לאמו אינו חייב ופריך עד האידנא מאן אתייה וקאמר אביי עד הכא דהוה אמיה דמחייבה בשמחה אתייה ועוד אי שמחה בכלי פשתן זה יכולה לעשות בביתה ועוד תניא בתוספתא (דחגיגה פ"א) שלש מצות נצטוו ישראל ראייה חגיגה שמחה יש בראיה שאין בשניהם שכולה לשמים ויש בחגיגה מה שאין בשניהם שכן נוהגת לפני הדבור ויש בשמחה שאין בשניהם שהשמחה נוהגת באיש ובאשה אלמא בגוף הקרבן קאמר ומפרש ר"ת אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה ובאלמנה על ששרויה אצלו אבל היא גופא לא מחייבא לאתויי שלמי שמחה.

5. טורי אבן מסכת חגיגה דף ו עמוד א

דמחייבי אמו בשמחה. הקשה הרז"ה בספר המאור בפ"ק דר"ה הא אמר אביי גופא התם אשה בעלה משמחה, ותל' הא דהכא ודהתם חד טעמא הוא שבעלה משמחה. שחובתה מוטלת עליו לשדלה בדברים להעלותה כדי שתשמח עמו וקטן דאיית' אמו כגון שנתרצית לבעלה לשמוח עמו ועלתה עמו ומ"מ הרשות בידה ואין החיוב אלא על בעלה לשדלה ולהעלות' עמו ולשמחה ורוב נשים מתרצות ונמשכות לדעת בעליהם, ואף חנה כמו כן אלמלא מפנקותא היתה מתרצית לבעלה לעלות ולשמוח עמו מש"ה קאמ' בסמוך חנה גופה מי לא מחייבה בשמחה. וכפי' הרז"ה צ"ל כן נמי לקמן גבי הא דתניא יש בשמחה מה שאין בשתיהן שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים:

6. טורי אבן מסכת חגיגה דף ו עמוד א

והא שמואל דיכול לרכוב. קצת ק"ל כיון דמסקינן לעיל (דף ד') דחינוך דקטן אינו אלא מדרבנן מאי פריך משמואל דהא אכתי לא גזרו רבנן על חינוך של קטן. וצ"ל דקי"ל לרבי שכבר גזרו רבנן על חינוך קטן ... מ"מ ק"ל מאי פריך רבי והא שמואל דיכול לרכוב הא בפ"ק דפסחים (דף ח') אמר כל מי שאין לו קרקע אין עולה לרגל ונ"ל מקרא דלא יחמוד איש את ארצו, וכיון דגדול פטור מה"ת קטן שאין לו קרקע פטור נמי מדרבנן וכדאמר אביי בסמוך גבי חגיר שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח הואיל וגדול פטור מה"ת קטן נמי פטור. ... דשאני כל הני דכשיגדיל חלפי כל הני פטורי בודאי מאיליהם דלכשיגדיל ל"צ משענת אח' בודאי וכן קרבן ראייה שלו כשיגדיל ויהי' חייב מה"ת חזי להקריב בא'. אבל הא דאין לו קרקע אין הפטור חלף והלך לו לכשיגדיל מאליו דהא לכשיגדיל נמי אפשר שלא יהי' לו שום קרקע לא של קנין ולא של מתנה הילכך אין קטנותו גורם לו פטור זה דאין לו קרקע. ועוד איכא למימר איפכא כיון דמשכחת לה קטן שיש לו קרקע אפי' בקטנותו כגון של ירושה א"א לומר במי שאין לו דקטנותו גרמה לו דלאו בר חיוב הוא. כיון דאין פטור זה דאין לו קרקע קביעא וקיימא אליו בקטנותו וכיון דגדול כה"ג דאין לו קרקע פטור קטן לאו בר חיוב הוא ואכתי מאי ק"ל מהא דשמואל. וכ"ש לפירש"י דפי' הא דיובל א' דר"ח לאו לקניית הלוקח קאמ' אלא יובל א' לתחילת ביאת

ישראל לא"י קאמר מאי פריך משמואל הא הוא ה' כמה יובלות לאחר ביאת ישראל לא"י. וצ"ל דיש חילוק בין פטורי ראי' מחמת חסרון שבגופו כגון חרש וסומא דכיון דבכה"ג גדול פטור קטן נמי לאו בר חינוך הוא. לפטורי ראי' מחמת דבר אח' שלא בגופו כגון מחמת שאין לו קרקע. אע"ג דגדול לאו בר חיוב הוא מה"ת קטן בר חינוך הוא. דאלת"ה בטלת חינוך מרוב קטנים דרובן ככולם אין להם קרקע בקטנותם משא"כ פטורי מחמת חסרון שבגופו דלא שכיח כ"כ:

7. ספר יוסף דעת

רבי שמעון בן לקיש קטן חגור לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהם מהו... בחיגר שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח, מאי. יש מי שמפרש שיסוד השאלה הוא בגדר מצות חינוך הקטנים במצוות; האם דין חינוך שייך גם כאשר אין מתקיימים תנאי המצוה והלכותיה, ובלבד שעל ידי כך יתחנך הקטן ויתרגל לעשות המצוה כשיגדל, ולכך גם כשהוא חגור או סומא שפטור מן הראיה, שייך לחנכו כדי שיתרגל שהרי עד שיגדל כבר יתרפא ויהא בר-חיוב, או שמא גדר מצות חינוך אינו שייך אלא כשעושה מעשה מצוה, ולכך אין לחייב לחנך בדבר שאינו מצוה הגם שיתרגל ויתחנך על ידי כך. וכפי הצד הזה נפשט למסקנא.

ולפי זה יש להוכיח כדעת הסוברים שחייב האב ליתן לכנו הקטן דבר הכשר למצוה על פי דין, כגון בארבעה מינים, צריך להקנות לקטן את המינים ביום טוב ראשון ואינו יוצא בשאול, כי אין מצות חינוך אלא בדבר שהוא מצוה לפי האמת. [ואפשר אפילו לפי הצד הראשון בגמרא, יש להצריך ליתן לו לולב ואתרוג שיהיו שייכים לקטן, כי בלא הכי אין זה מעשה מצוה כלל, ואינו דומה לקטן חגור או סומא שאעפ"י שהגדול פטור באופן זה אך אם עלה קיים מצוה, ולכן היה צד לחייבו בחינוך כי מכל מקום

יש כאן מעשה מצוה] (עפ"י אגרות בישה או"ח ח"ג צת. וכן כתב להוכיח מסוגיתנו בקהלות יעקב סיכה כת. ע"ש).

ויש מי שצדד לבאר ספק הגמרא בגדר מצות חינוך בראייה; האם ענינה שהקטנים עצמם נכללו בחיוב ראייה [מדרבנן] – וכך פשט אביי, הלכך כל שחסר אחד מתנאי החיוב כגון שהוא חגור – פטור. או שמא אין מצות ראייה על הקטנים כלל אלא הוא חיוב טהורש המוטל על האב להביא את בנו עמו ועפ"י בית ישי קבת הערה ב. וע"ש שאף לפי הצד האחרון יש מקום להסתפק בקטן חגור, שמא כשנוסף דיחוי אחר [מלבד היותו קטן]

8. טורי אבן מסכת חגיגה דף ו עמוד א

אדרבה חגיגה עדיפא דאית בי' ב' אכילות. נ"ל דהאי עדיפא לאו דוקא לומר שיהא עדיפא מראי' מה"ט אלא עדיפא ושקולה כראי' דה"ט דכליל דראי' וב' אכילות דחגיגה שקולין הן ושויין הן לב"ה וליכא חומר בהאי מבאידיך, ואיידי דנקט אליבא דב"ש לישנא דראי' עדיפא שכולה כליל דהוי דוקא דמש"ה אמרי' הראי' ב' כסף וחגיגה בפחות, סיים נמי ונקט אדב"ה אדרבה חגיגה עדיפא ולא דוקא. אבל אין לומר דלב"ה חגיגה עדיפא מראי' ממש קאמר מה"ט דב' אכילות. א"כ ה"ל לב"ה למהיב טעמא דחגיגה ב' כסף משום דאית בי' ב' אכילות כדיהבי ב"ש טעמ' לראי' ב' כסף משום דכליל. ועוד ...

9. תוספות מסכת חגיגה דף ו עמוד ב

רבי עקיבא וכו' - אע"ג דבחמישי בנה מזבח ולא ניתנה תורה עד סיני דריש מאותה שעה דנאמר מעשיה בסיני כדכתיב עולת תמיד העשויה בהר סיני ומאן דלא דריש האי מוקי לה דעולה טעונה כלי וכן פירש רש"י בנימוקי חומש העשויה בהר סיני ובסיפרי דריש לה שנעשית בהר סיני קודם לתורה והיינו בחמישי שבנה מזבח

10. בית הבחירה למאירי מסכת חגיגה דף ו עמוד א

קרבת חגיגה ר"ל של שלמים היתה לפני הדבור ר"ל קודם מתן תורה שנא' בנערי בני ישראל ויזבחו שלמים ואע"פ שהפרשה נאמרה אחר מתן תורה אין מוקדם ומאוחר בתורה שכך שנינו בשני בסיון עלה בשלישי ירד ועלה ברביעי ירד בחמישי בנה מזבח ר"ל מזבח זה שהקריבו בו נערי בני ישראל בששי נתנה תורה הא למדת שקודם מתן תורה הקריבו שלמים אלו ואותם השלמים נקראו חגיגה ופרשוה בתלמוד המערב על שם ויחגו לי במדבר אבל עולת ראייה לא היתה במדבר ואע"פ שכתוב שם גם כן ויעלו עולות והיה לך לקרותה עולת ראייה על שם ויחזו את הא-להים עולת תמיד היתה שהיא חובת כל יום ונצטוו עליה במרה ...

11. טורי אבן מסכת חגיגה דף ו עמוד ב

שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הן הקריבו אותו. ק"ל במה נפסלו ישראל להקריב תמיד משלהן אע"ג דמומר לע"ז אין מקבלין ממנו קרבן לא חובות ולא נדרים ונדבות כדאמ' בפ"ק דחולין מ"מ הני מילי בשלא שב אבל בשב ל"ל בה כדאמ' בפ"ק דזבחים

דף י"ב) אכל חלב והפריש קרבן המיר דתו וחזר בו הואיל ואידחי אידחי משמע אבל אם חזר בו ואח"כ הפריש שפיר דמי
ישראל הא שבו בתשובה. ויש לי ליישב קצת ...

12. מצפה איתן

ובמצפה איתן תירץ על פי דברי התוס' (נחום טז: ד"ה מצופו) שכתבו שכתב ערל לב פסול לעבודה אפילו שכבר שב בשעת העבודה, כיון שבתחילה לא היה ליבו לשמים, ובהילופי גירסאות וכו' מבואר דהיינו דווקא כשהוא מכפר, וכיבוד הדברים שהמכפר על אחרים חמור יותר ואם עבר עבודה זרה לא תועיל לו תשובה לענין זה, והוא הדין לגבי קרבן התמיד במדבר, שצריך שיעמדו מעמדות מבני ישראל על הקרבן כבעלי הקרבן עבור כל ישראל, ודין זה הוא לעיכובא, ומצא שהעומדים שם הם שליחים של כולם וכמכפרים עבור כולם, ולא מועיל בהם תשובה, ולכן לא יכלו להקריב קרבנותיהם במדבר."

13. שו"ת אבקת רוכל סימן ד

גם ילמדנו רבינו בחגיגה פ"ק דאמר בעי רב חסדא האי קרא היכי כת' וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות כבשים ויזבחו לה' פרים או דילמ' אידי ואידי פרים למאי נ"מ מר זוטרא' אמר לפיסוק טעמים ומאי בעיית איכא והלא הטעמים נכתבו בימי עזרא כדאמרינן במגילה פ"ק ויבינו במקרא אלו פסוקי טעמי ויראה במקרא כיצד פסק עזרא הטעמים אם כתב אתנה נר' שהעולות היו כבשים וגם נסתפקתי ענין זה במה שארז"ל חמש מקראות שאין להם הכרע למה לא יכריעו אותם מפיסוק הטעמים טוב טעם ודעת ילמדני כי לדברו יחלתי...

ומה שתמה' על ההיא דפ"ק דחגיגה ועל ההיא דחמש פסוקים שאין להם הכרע למה לא הכריעו הדברים מפיסוק הטעמים שכתב עזרא אין זו קושיא דפיסוק טעמי דעזרא איכא כמה מילי דאית בהו פלוגתא בין מערבאי למדנחאי ובין בן אשר לבן נפתלי ובהכי ניחא הא דתנן בפ"ב דע"ז א"ל ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין כו' ובהדיא אמרו בפ"ק דקידושין אנן לא בקיאנן בחסירות ויתירות ובפסוקי נמי קאמר התם דלא בקיאנן נאם הצעיר יוסף קארו

14. מהרש"א על יומא דף נב/ב

בפרש"י בד"ה ויעלו וגו' ונ"מ לפסוק כאן את הטעם באתנחתא כו' עכ"ל. אבל בהני ה' דלעיל דמספקא ליה לאיסי ב"י ניחא דקאמר דמספקא ליה בפירוש המקראות אלא הכא דקמבעיא ליה לרב חסדא דרך שאלה להשיב לו תקשי ומאי נ"מ לך מיניה דמאי דהוה הוה כדפרכינן בפ"ק דסנהדרין גבי שור סיני וקאמר דקמבעיא ליה לידע פיסוק טעמים ומפירושו נראה דלא הוה קים להו פיסוק טעמים דשכחום ...

=====
=====
=====

15. רמב"ם יד החזקה - הלכות מעשה הקרבנות פרק ג

(ג) נכרי שהביא שלמים מקריבין אותן עולות שהעכו"ם לבו לשמים נדר שלמים ונתנם לישראל על מנת שיתכפר בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל וכן אם נתנן לכהן כהן אוכלן:

16. רשב"א על מנחות דף עג/ב

עולות נינהו. פי' כליל. פי' לבו לשמים שאינו יודע בטיב קרבן וכי נדר בלבו לשמים הילכך כליל הן לגבוה. ל"ה:

17. רש"י מנחות דף עג/ב

לבו לשמים - כוונתו הוא שיהא קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו:

18. ספר קרית ספר - הלכות מעשה הקרבנות - פרק ג

ואם הביא שלמים מקריבין אותן עולות סברא וקרא סברא דעכו"ם לבו לשמים כונתו היא שיהו קרבנותיו כולו לשמים ולא שיאכלו ...

19. עונג יו"ט על דרוש | דרוש לפרק ב דמסכת אבות. עמ' ס"ט:

דאמרינן בשילהי זבחים פליגי ריב"ה ור"א ור"א לא קרבו שלמים בני נח רק עולות. והטעם משום דעולה כולה כליל ואין בה אכילת אדם כלל. משא"כ שלמים הדם לגבוה והבשר להדיוט ואין ב"נ ראוי למדרגה זו ולא הוכשרו עדיין לאכול משולחן גבוה להצטרף בקרבן אחד אכילת מזבח ואכילת אדם ביחד. משא"כ אחר מ"ת שעמדו על הר סיני ופסקה זוהמתן. ועוד שקבלו תורה ומצות אז נתעלו להתקרב אליו יתעלה עד כי כח להם להצטרף אכילת אדם משולחן גבוה כי יש באכילתם מצוה מעשיית כמו בזריקת הדם על המזבח ולא מצינו לב"נ מצוה באכילה. אבל מקבלת התורה ואילך התחילה מצוה זו ונקראת שלמים שמשלים שני כחות ביחד כח החומרי וכח הנפשי. ע"כ אמר ר"א הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם היינו הנאת הגוף באכילה ושתייה. מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא. וע"י התורה יכולים להשתתף הנאת הגוף בקיום מצוה ביחד ולאכול משולחן גבוה ע"כ צריך לכם הנאת הגוף כי זהו פעולת התורה להתקשר הגוף עם הנפש בקיום המצות כי נתקדש גם הגוף בקדושה להיות בכוחו לעבוד ד' ע"י הנאת הגוף כמו אכילת קדשים ותרומה ושמחת יו"ט.